

USTAWA
z dnia 25 października 1996 r.

Opracowano na podstawie: Dz.U. z 1996 r. Nr 136, poz. 636.

o waloryzacji emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw

Art. 1.

Ustawa określa zasady i tryb waloryzacji emerytur i rent przysługujących na podstawie:

- 1) ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267, z 1984 r. Nr 52, poz. 268 i 270, z 1986 r. Nr 1, poz. 1, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i 192, z 1990 r. Nr 10, poz. 58 i 61, Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 87, poz. 506, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 80, poz. 350 i Nr 94, poz. 422, z 1992 r. Nr 21, poz. 84 i Nr 64, poz. 321, z 1994 r. Nr 74, poz. 339 i Nr 108, poz. 516, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 oraz z 1996 r. Nr 100, poz. 461), z uwzględnieniem przepisów:
 - a) art. 86 i art. 88-91 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 3, poz. 19, Nr 25, poz. 187 i Nr 31, poz. 214, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1988 r. Nr 19, poz. 132, z 1989 r. Nr 4, poz. 24 i Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 34, poz. 197 i 198, Nr 36, poz. 206 i Nr 72, poz. 423, z 1991 r. Nr 95, poz. 425 i Nr 104, poz. 450, z 1992 r. Nr 53, poz. 252, Nr 54, poz. 254 i Nr 90, poz. 451, z 1993 r. Nr 129, poz. 602, z 1994 r. Nr 43, poz. 163, Nr 105, poz. 509 i Nr 113, poz. 547, z 1995 r. Nr 138, poz. 681 oraz z 1996 r. Nr 25, poz. 113, Nr 87, poz. 396 i Nr 106, poz. 496),
 - b) art. 112-114 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385, z 1992 r. Nr 54, poz. 254 i Nr 63, poz. 314, z 1994 r. Nr 1, poz. 3, Nr 43, poz. 163, Nr 105, poz. 509 i Nr 121, poz. 591 oraz z 1996 r. Nr 5, poz. 34 i Nr 24, poz. 110),
 - c) art. 27 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. Nr 31, poz. 214, z 1984 r. Nr 35, poz. 187, z 1988 r. Nr 19, poz. 132, z 1989 r. Nr 4, poz. 24, Nr 34, poz. 178 i 182, z 1990 r. Nr 20, poz. 121, z 1991 r. Nr 55, poz. 234, Nr 88, poz. 400 i Nr 95, poz. 425, z 1992 r. Nr 54, poz. 254 i Nr 90, poz. 451, z 1994 r. Nr 136, poz. 704, z 1995 r. Nr 132, poz. 640 oraz z 1996 r. Nr 89, poz. 402 i Nr 106, poz. 496),
 - d) art. 23 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. Nr 21, poz. 124 i Nr 43, poz. 253 oraz z 1994 r. Nr 98, poz. 471),

- e) art. 28 ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (Dz.U. Nr 73, poz. 350),
- 2) ustawy z dnia 27 września 1973 r. o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 145, z 1986 r. Nr 42, poz. 202, z 1989 r. Nr 35, poz. 190, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 oraz z 1996 r. Nr 100, poz. 461),
 - 3) ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 13, poz. 68, z 1990 r. Nr 34, poz. 198 i Nr 36, poz. 206, z 1991 r. Nr 104, poz. 450, z 1992 r. Nr 21, poz. 84, z 1993 r. Nr 129, poz. 602, z 1994 r. Nr 10, poz. 37 oraz z 1995 r. Nr 4, poz. 17 i Nr 138, poz. 681),
 - 4) ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144, z 1989 r. Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1991 r. Nr 94, poz. 422, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 oraz z 1996 r. Nr 24, poz. 110 i Nr 100, poz. 461),
 - 5) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz.U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333 i Nr 128, poz. 617 oraz z 1996 r. Nr 100, poz. 461),
 - 6) dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 27, poz. 135, z 1989 r. Nr 35, poz. 190, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 i z 1996 r. Nr 100, poz. 461),
 - 7) ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1991 r. Nr 110, poz. 474, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 oraz z 1996 r. Nr 100, poz. 461 i Nr 124, poz. 585),
 - 8) ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154),
 - 9) ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 23, poz. 99, z 1985 r. Nr 20, poz. 85 i z 1990 r. Nr 36, poz. 206),
 - 10) ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz.U. Nr 29, poz. 156, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 i z 1996 r. Nr 100, poz. 461),
 - 11) ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342, z 1994 r. Nr 1, poz. 3, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 i z 1996 r. Nr 124, poz. 585),
 - 12) ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 17, poz. 75 i Nr 104, poz. 450, z 1992 r. Nr 21, poz. 85, z 1993 r. Nr 29, poz. 133, Nr 129, poz. 602 i Nr 134, poz. 645, z 1994 r. Nr 99, poz. 482 oraz z 1995 r. Nr 4, poz. 17 i Nr 138, poz. 681),

Art. 2.

1. Emerytury i renty podlegają corocznej waloryzacji w celu zachowania co najmniej ich realnej wartości w odniesieniu do wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem.
2. Podstawę do ustalenia wysokości zwaloryzowanych emerytur i rent stanowi prognozowany na dany rok średnioroczny wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów albo prognozowany średnioroczny wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, jeżeli jest wyższy.

Art. 3.

1. Jeżeli wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych, stosownie do art. 2 ust. 2, wynosi:
 - 1) co najmniej 10% - emerytury i renty waloryzuje się od dnia 1 marca i od dnia 1 września,
 - 2) mniej niż 10% - emerytury i renty waloryzuje się od dnia 1 czerwca.
2. Dla przeprowadzenia waloryzacji w terminach określonych w ust. 1 pkt 1 ustala się dwa jednakowe wskaźniki waloryzacji.
3. Waloryzacja obejmuje emerytury i renty przyznane przed dniem określonym jako termin waloryzacji.

Art. 4.

1. Jeżeli wskaźnik realnej przeciętnej emerytury i renty brutto w poprzednim roku jest niższy od przyjętego w ustawie budżetowej, podwyższa się wskaźnik waloryzacji ustalony w ustawie budżetowej dla najbliższego terminu waloryzacji w bieżącym roku.
2. Podwyższony wskaźnik waloryzacji, o którym mowa w ust. 1, otrzymuje się przez pomnożenie wskaźnika waloryzacji określonego w ustawie budżetowej dla podwyżki świadczeń w bieżącym roku i wskaźnika weryfikacyjnego.
3. Wskaźnik weryfikacyjny otrzymuje się przez podzielenie wskaźnika realnej przeciętnej emerytury i renty brutto, jaki miał być uzyskany w poprzednim roku, przez wskaźnik realnej przeciętnej emerytury i renty brutto w poprzednim roku, ogłoszony przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.
4. Wskaźnik realnej przeciętnej emerytury i renty brutto w poprzednim roku otrzymuje się przez podzielenie wskaźnika wzrostu nominalnego przeciętnej emerytury i renty brutto przez średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem.
5. Wskaźnik wzrostu nominalnego przeciętnej emerytury i renty brutto stanowi iloraz wysokości przeciętnej emerytury i renty brutto z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w danym roku i w poprzednim roku kalendarzowym.
6. Jeżeli wystąpią okoliczności, o których mowa w ust. 1, emeryci i renciści, którym przyznano świadczenia do dnia 31 grudnia poprzedniego roku, otrzymają jednorazową wypłatę w terminie najbliższej waloryzacji w bieżącym roku.

7. Kwotę jednorazowej wypłaty oblicza się jako uzupełnienie łącznej kwoty emerytury i renty wypłaconej za poprzedni rok do wysokości uzyskanej po jej podwyższeniu wskaźnikiem weryfikacyjnym, o którym mowa w ust. 3.

Art. 5.

1. Ustalenie wysokości zwaloryzowanej emerytury i renty polega na pomnożeniu podstawy wymiaru podwyższonej wskaźnikiem waloryzacji przez wskaźnik wymiaru świadczenia.
2. Wskaźnik wymiaru świadczenia ustala się dzieląc kwotę emerytury lub renty - obliczoną od podstawy wymiaru ustalonej w decyzji o przyznaniu świadczenia wraz ze wszystkimi przysługującymi wzrostami i zwiększeniami - przez tę kwotę podstawy wymiaru, z zastrzeżeniem art. 14. Wskaźnik ten wyraża się w procentach, z zaokrągleniem do setnych części procentu.
3. Wskaźnik wymiaru świadczenia ustala się ponownie, jeżeli w prawie do emerytury lub renty albo w ich wysokości zaszła inna zmiana niż przewidziana w art. 3.
4. Wskaźnika wymiaru świadczenia nie ustala się, jeżeli emeryturę lub rentę przyznaje się bez ustalania podstawy wymiaru.

Art. 6.

Podwyższenie emerytur i rent w ramach waloryzacji następuje z urzędu, a jeżeli wypłata ich była wstrzymana - po jej wznowieniu, z uwzględnieniem wszystkich kolejnych waloryzacji przypadających w okresie wstrzymania wypłaty.

Art. 7.

1. W ustawie budżetowej ustala się:
 - 1) wzrost emerytur i rent na dany rok, co najmniej w wysokości wynikającej z art. 2 ust. 2,
 - 2) wskaźnik realnej przeciętnej emerytury i renty brutto w odniesieniu do średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem,
 - 3) wskaźnik waloryzacji emerytur i rent, dla każdego terminu waloryzacji, stosownie do art. 3,
 - 4) średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów, opracowany przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego,
 - 5) średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem.
2. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego opracowuje prognozę średniorocznego wskaźnika cen, o którym mowa w ust. 1 pkt 4, w oparciu o przyjęte do opracowania projektu ustawy budżetowej założenia dotyczące wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych oraz planowanych podwyżek cen urzędowych i kontrolowanych.
3. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" - w terminie do dnia 9 lutego:
 - 1) średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem,

- 2) wskaźnik wzrostu nominalnego przeciętnej emerytury i renty brutto,
 - 3) wskaźnik realnej przeciętnej emerytury i renty brutto, stosownie do art. 4 ust. 4,
w poprzednim roku kalendarzowym.
4. Minister Pracy i Polityki Socjalnej ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" - w terminie do dnia 10 lutego - podwyższony wskaźnik waloryzacji, o którym mowa w art. 4.
 5. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" - co najmniej na 12 dni roboczych przed najbliższym terminem waloryzacji - należne od tego terminu kwoty:
 - 1) najniższej emerytury i renty,
 - 2) dodatków: pielęgnacyjnego, dla sieroty zupełnej, za tajne nauczanie, kombatanckiego oraz dodatku dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnionych w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach wydobywania rud uranu,
 - 3) świadczenia pieniężnego przysługującego osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Art. 8.

W ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 13, poz. 68, z 1990 r. Nr 34, poz. 198 i Nr 36, poz. 206, z 1991 r. Nr 104, poz. 450, z 1992 r. Nr 21, poz. 84, z 1993 r. Nr 129, poz. 602, z 1994 r. Nr 10, poz. 37 oraz z 1995 r. Nr 4, poz. 17 i Nr 138, poz. 681) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 11 skreśla się ust. 2 i 5;
- 2) w art. 25 w ust. 2 i w art. 46 wyrazy "pobierającym rentę inwalidzką" zastępuje się wyrazami "uprawnionym do renty inwalidzkiej";
- 3) w art. 45 w ust. 1 skreśla się ostatnie zdanie.

Art. 9.

W ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267, z 1984 r. Nr 52, poz. 268 i 270, z 1986 r. Nr 1, poz. 1, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i 192, z 1990 r. Nr 10, poz. 58 i 61, Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 87, poz. 506, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 80, poz. 350 i Nr 94, poz. 422, z 1992 r. Nr 21, poz. 84 i Nr 64, poz. 321, z 1994 r. Nr 74, poz. 339 i Nr 108, poz. 516, z 1995 r. Nr 4, poz. 17 oraz z 1996 r. Nr 100, poz. 461) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) skreśla się art. 49¹, 49², 74, 74¹, 74² i 75;
- 2) w art 99 wyrazy "jednak za okres nie dłuższy niż 3 miesiące kalendarzowe poprzedzające miesiąc" zastępuje się wyrazami "nie wcześniej jednak niż od miesiąca";
- 3) w art. 101:

- a) w ust. 1 wyrazy "za okres nie dłuższy niż" zastępuje się wyrazami "nie wcześniej niż",
- w pkt 1 wyrazy "3 miesiące kalendarzowe poprzedzające miesiąc" zastępuje się wyrazami "od miesiąca",
 - w pkt 2 wyrazy "3 lata wstecz" zastępuje się wyrazami "za okres 3 lat wstecz",
- b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:
- "2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio również w razie ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości wskutek wznowienia postępowania przed organami odwoławczymi albo wskutek kasacji, z tym że za miesiąc zgłoszenia wniosku przyjmuje się miesiąc wniesienia wniosku o wznowienie postępowania lub o kasację.";
- 4) w art. 103 w ust. 1 wyrazy "za okres nie dłuższy niż 3 miesiące kalendarzowe wstecz" zastępuje się wyrazami "nie wcześniej niż" oraz skreśla się zdanie ostatnie.

Art. 10.

W ustawie z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450, z 1992 r. Nr 21, poz. 84, z 1993 r. Nr 127, poz. 583 i Nr 129, poz. 602, z 1994 r. Nr 84, poz. 385, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, Nr 95, poz. 473 i Nr 138, poz. 681 oraz z 1996 r. Nr 87, poz. 395 i Nr 100, poz. 461) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 8 w ust. 1 w pkt 1 po wyrazie "uwzględniającej" dodaje się wyrazy "rewaloryzację oraz";
- 2) w art. 10 skreśla się ust. 3;
- 3) w art. 11 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

"3. Przepis art. 10 ust. 2 stosuje się odpowiednio.";
- 4) w art. 12 skreśla się ust. 4;
- 5) w art. 15 skreśla się ust. 4;
- 6) w art. 16 skreśla się ust. 5;
- 7) skreśla się art. 17, 17¹ i 17²;
- 8) w art. 18 skreśla się ust. 2;
- 9) skreśla się art. 19 i 20.

Art. 11.

1. W razie gdy wystąpią okoliczności wymienione w art. 17¹ ust. 5 ustawy, o której mowa w art. 10, emerytury i renty, które podlegały waloryzacji od dnia 1 września 1996 r., oraz podstawy ich wymiaru zostaną podwyższone wskaźnikiem weryfikacyjnym, o którym mowa w art. 17¹ ust. 6 wyżej powołanej ustawy.
2. Podwyższenie, o którym mowa w ust. 1, nastąpi od dnia 1 marca 1997 r., przed dokonaniem waloryzacji, o której mowa w art. 12.

Art. 12.

1. W 1997 r. emerytury i renty podlegają podwyższeniu w ramach waloryzacji w taki sposób, by realny wzrost przeciętnej emerytury i renty brutto w 1997 r., ustalony na podstawie prognozowanego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, wyniósł co najmniej 1,5% w porównaniu z 1996 r.
2. Waloryzacja emerytur i rent polega na podwyższeniu wskaźnikiem waloryzacji kwoty świadczenia przysługującego w dniu poprzedzającym dzień określony jako termin waloryzacji i obejmuje świadczenia przyznane przed tym dniem.
3. W 1997 r. świadczenia waloryzuje się od dnia 1 marca i od dnia 1 września.
4. Dla przeprowadzenia waloryzacji w terminach określonych w ust. 3 ustala się w ustawie budżetowej dwa jednakowe wskaźniki.
5. Równocześnie z podwyższeniem emerytury i renty w ramach waloryzacji następuje podwyższenie podstawy jej wymiaru wskaźnikiem waloryzacji, o którym mowa w ust. 4.

Art. 13.

W zakresie uregulowanym w art. 12 nie stosuje się w 1997 r. przepisów art. 17 ustawy, o której mowa w art. 10.

Art. 14.

Dla emerytury i renty przyznanej do dnia 31 grudnia 1997 r. wskaźnik wymiaru świadczenia ustala się dzieląc kwotę emerytury lub renty wraz z przysługującymi wzrostami i zwiększeniami, przysługującą w dniu poprzedzającym termin pierwszej waloryzacji w 1998 r., przez kwotę podstawy jej wymiaru. Wskaźnik ten wyraża się w procentach z zaokrągleniem do setnych części procentu.

Art. 15.

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1998 r., z wyjątkiem art. 1, art. 7 ust. 1, 2 i 5, art. 9 pkt 2-4, art. 11, 12 i art. 13, które wchodzi w życie z dniem 31 grudnia 1996 r.